

KS. MICHAŁ SADOWSKI*

WŁOCLAWEK

III^{UM} SYMPOSIUM SYRO-ARABICUM USEK, KASLIK, LIBAN 3–7 LUTEGO 2015 ROKU

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2015.014>

Mapa religijna Bliskiego Wschodu na nieszczęście kojarzy się wielu jedynie z islamem, względnie z judaizmem. Mimo że takie skojarzenia zawierają w sobie prawdę, to jednak nie odwzorowują one w pełni wspomnianej mapy. Bliski Wschód to nie tylko kolebka chrześcijaństwa, ale dom, z którego – mimo usilnych starań – jeszcze go nie zdołano wyrzucić. Chrześcijaństwo bliskowschodnie nie razi monotonią. Wręcz przeciwnie, jest bogatą mozaiką ciągle niepoznanych i niedocenianych na Zachodzie Kościołów. Jest ono bogate w historię, tradycje teologiczne, liturgiczne, jest też niezwykle istotne z racji wpływu, jaki wywierało w pierwszym tysiącleciu swego istnienia na kultury i narody zamieszkujące ziemię od Jerozolimy po Pekin.

Niezwykle istotnym zadaniem jest kultywowanie pamięci przez studium tychże tradycji. Zadania tego podjął się profesor Samir Khalil

* Ks. dr Michał Sadowski jest prefektem studiów w Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku oraz sekretarzem czasopisma wydziałowego „Teologia i Człowiek”.

Samir SJ, wykładowca Papieskiego Instytutu Wschodniego (PIO) w Rzymie, Uniwersytetu św. Józefa (USJ) w Bejrucie oraz założyciel Centrum Dokumentacji i Badań nad Arabskim Chrześcijaństwem (Centre de Documentation et de Recherches Arabes Chrétiennes – CEDRAC) przy tejże uczelni. W kooperacji z Uniwersytetem Ducha Świętego (USEK) w Kaslik w dniach 12–16 września 1995 roku odbyło się I Sympozjum Syro-Arabskie (I^{um} Symposium Syro-Arabicum) skupiające badaczy z różnych dziedzin chrześcijaństwa syryjskiego oraz arabskiego. Drugie takie spotkanie odbyło się w dniach 15–19 września 1998 roku. Na kolejne trzeba było czekać ponad szesnaście lat. III Sympozjum Syro-Arabskie, zgodnie z tradycją, także zorganizowano w murach uniwersytetu w Kaslik w dniach 3–7 lutego 2015 roku. Skupiło ono pokaźną grupę badaczy zarówno ze Wschodu (Indie, Irak, Liban, Turcja, Egipt), jak i z Zachodu (USA, Wielka Brytania, Francja, Włochy, Niemcy, Szwecja, Czechy, Polska, Australia). Spotkanie to pozwoliło na owocną wymianę różnych punktów widzenia oraz na prezentację ostatnich dokonań na polu chrześcijańskiej literatury zarówno w jej wersji syryjskiej, jak i arabskiej. Sympozjum składało się z dwóch części: pierwszej poświęconej zagadnieniom z zakresu tradycji syryjskiej, drugiej zaś – arabskiej.

Sympozjum zostało zainaugurowane przez zespół organizacyjny przedsięwzięcia. Głos zabrali prof. Abdo Badwi OLM (Dyrektor Departamentu Nauk Syro-Antiocheńskich, USEK Kaslik), dr Ronney El Gemayel SJ (Dyrektor CEDRAC, USJ Beirut) oraz prof. Hady Mahfouz OLM (Rektor USEK Kaslik). Konferencję inauguracyjną zatytułowaną «*Ktobō d-Teologia de Mar Basilius Šem'un Na'monoyō, Mafironō de Ṭūr 'Abdīn (m. 1740)*» wygłosił opat prof. Elias Khalife OLM (Przełożony generalny Zakonu Libańskich Maronitów). Wygłosy na dwudniowym (3–4 lutego) sympozjum poświęconym tradycji syryjskiej odbywały się paralelnie w dwóch aulach i były prezentowane przez czterdziestu czterech badaczy w ramach następujących grup: liturgia, Biblia, sztuka i literatura, archeologia i historia, język, teologia, patrologia i monastycyzm. Oprócz znanych od lat w środowisku nazwisk, takich jak: Jacob Thekeprambil, Françoise Briquel-Chatonnet czy Georges Bohas, warto zwrócić uwagę na polski akcent reprezentowany przez ks. dra Mateusza Potoczno (UO), który przedstawił referat zatytułowany «Saint or sinner? The image of the Priest in the pre-Anaphoric Prayers of the West Syriac Tradition».

Prelegent skupił się na piętnastu poprzedzających anaforę modlitwach, wypowiedzianych przez celebranta, których celem jest uświadomienie go o jego grzeszności i zaproszenie do poddania się wyzwającej od grzechu łasce Bożej. Po wygłoszeniu referatu wywiązała się ożywiona dyskusja. Dość interesującą inwencją wykazał się niezależny badacz z Chin (Hong Kong), dr Garry Pang, który w pracy zatytułowanej «A Masterpiece of Chinese Hymn and Chinese Contextualized Theology in Tang Dynasty» odniósł się do najstarszego, bo datowanego na schyłek VIII wieku, liturgicznego hymnu *Gloria in excelsis Deo* w języku chińskim (*Daqin Jingjiao Sanwei meng du zan* – Hymn Daqin Jingjiao wychwalaniem za zbawienie Trójjedynego Boga), ukazując jego zapis zgodny z kanonami tradycyjnej chińskiej poezji, prezentując jego współczesne syryjskie tłumaczenie oraz wskazując na wyrażenia dodane w chińskiej wersji językowej. Ponadto hymn został przez prelegenta wykonany w konwencji tradycyjnej melodii syryjskiej. Sympozjum zakończyło się omówieniem i propozycjami wysuniętymi przez uczestników. Po ewaluacji sympozjum w amfiteatrze Jana Pawła II odbył się koncert pieśni syryjskich w wykonaniu chóru uniwersyteckiego USEK.

Sesje syryjską i arabską dzielił jeden dzień (5 lutego) przeznaczony przez organizatorów na wycieczkę do Świętej Doliny (*Wādī Qādīshā*). Na koniec dnia w murach Uniwersytetu Św. Józefa (USJ) w Bejrucie rozpoczęła się konferencja otwierająca sympozjum tradycji arabskiej. Po słowie skierowanym przez prof. Salima Daccache SJ (rektor USJ) głos zabrał prof. Samir Khalil Samir SJ (CEDRAC). Jego referat nosił tytuł «La théologie oecuménique arabe chrétienne et son importance pour aujourd'hui». Następnego dnia rozpoczęły się sesje sympozjum poświęconego tradycji arabskiej (6–7 lutego). Podobnie jak w przypadku pierwszej części sympozjum, także i tutaj wykłady odbywały się równolegle w dwóch aulach i były prezentowane przez czterdziestu siedmiu prelegentów skupionych w następujących grupach: wersje arabskie patrologii, badania teologiczne, Biblia, archeologia, literatura wschodniosyryjska, literatura zachodniosyryjska, literatura Koptów, literatura Maronitów, literatura Melkitów, zagadnienia XIX i XX wieku oraz zagadnienia islamo-chrześcijańskie. Zwracającym uwagę wykładem było zaprezentowane w ramach badań teologicznych zagadnienie opracowane przez pochodzącego z Chorwacji jezuitę dra Zeljko Paša (PIO Rzym), zatytułowane «Christology of 'Abḏišu'

bar Brihā, Metropolitan of Nisibis (†1318) in “Kitāb farā'id al-fawā'id fi uṣūl ad-dīn wal-'aqā'id». Przedstawiono historię dzieła, jego istniejące manuskrypty, schemat rekonstrukcji, a nade wszystko, opierając się na analizie teologicznej i filologicznej, zaprezentowano kluczowe terminy i wyrażenia charakterystyczne dla myśli chrystologicznej patriarchy Asyryjskiego Kościoła Wschodu, 'Abdīšu'. Piszący niniejsze sprawozdanie podzielił się swoimi spostrzeżeniami dotyczącymi analogii trynitarnych. W referacie zatytułowanym «The Trinitarian Analogies and their Role in Transmission of Theological Terminology in Arabic» autor skupił się na konstrukcjach określanych mianem analogii trynitarnych, ich tekstualnym zakresie, strukturze, a nade wszystko używanych przez nie terminach teologicznych z zakresu dogmatu trynitarnego. Jednakże budzącym najwięcej emocji wykładem była prelekcja pragnącego zachować anonimowość prelegenta zatytułowana «Une nouvelle interprétation de l'inscription arabe du Dôme du Rocher à Jérusalem». Badacz zaproponował nową interpretację inskrypcji znajdujących się w sanktuarium „Kopuła na Skale” w Jerozolimie. Opierając się na pokoranicznym języku arabskim, wnioskuje on o błędności kluczowych dla islamu terminów, w tym słowa *mu-ḥammad*, które według niego nie ma nic wspólnego z imieniem proroka islamu.

Dość duże zainteresowanie sympozjum dobrze rokuje na przyszłość. Pokazna grupa badaczy, tak afiliowanych przy renomowanych ośrodkach badawczych, jak i niezrzeszonych, wskazuje na zainteresowanie problematyką, a mnogość aspektów badań świadczy o ciągle nieodkrytym bogactwie chrześcijaństwa Wschodu. Ważnym wymiarem spotkań sympozjum były wspólne posiłki, podczas których uczestnicy mogli delektować się libańską kuchnią, wydobywając z niej najskrytsze smaki, kosztując libańskiego wina, rodem ze słynnej Doliny Bekaa. Zgodnie z panującą tradycją wszystkie wygłoszone referaty zostaną opublikowane na łamach wydawanego przez USEK rocznika, „Parole de l'Orient”.